

Κωστής Παλαμάς, «Το σχολείον», σ. 58

Θοδόσης Πιερίδης, «Τα παιδιά», σ. 59

Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., Λευκωσία 2014

Το αξιακό περιεχόμενο του ΑΠ Λογοτεχνίας		
Δείκτες Επιτυχίας Οι μαθητές/-τριες:	Δείκτες Επάρκειας	Εφαρμογή σε κείμενα που προτείνονται ενδεικτικά
να γνωρίσουν μέσα από τη λογοτεχνία τον κόσμο των μικρών και τον κόσμο των μεγάλων και να τους αντιπαραβάλουν: σχέσεις / αντιθέσεις της παιδικής και της ενήλικης ματιάς	<ul style="list-style-type: none"> κατανόηση μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα για το πώς γίνεται αντιληπτός ο κόσμος μέσα από τα μάτια των μικρών, και αντιστρόφως πώς οι ενήλικες αναπολούν τη χαμένη παιδικότητα κατανόηση της σχολικής ζωής ως πρώτης μορφής κοινωνικοποίησης και σύγκριση με παλαιότερες και σύγχρονες μορφές σχολικής ζωής <p>Βλ. αναλυτικότερα τους διδακτικούς στόχους στη Θ.Ε. «Παιδικά - σχολικά χρόνια» (Α' Γυμν.),</p>	Κείμενα σε συνεξέταση, πεζά και ποιητικά, παλαιότερα και σύγχρονα, ελληνικά και ξένα, από τη Θ.Ε. «Παιδικά – Σχολικά χρόνια», Α' Γυμνασίου και της σειράς <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής</i>

Α' και Β' Γυμνασίου		
Λογοτεχνικός γραμματισμός		
Δείκτες Επιτυχίας Οι μαθητές/τριες:	Δείκτες Επάρκειας	Εφαρμογή σε κείμενα που προτείνονται ενδεικτικά
να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ανώνυμης/δημοτικής και της επώνυμης παραδοσιακής ποίησης	<ul style="list-style-type: none"> γνωρίσματα της δημοτικής ποίησης: κανόνας της «ισομετρίας» (συμμετρία μορφής και περιεχομένου, δηλαδή η ολοκλήρωση του νοήματος σε έναν ή το πολύ δύο στίχους), εκφραστικά μέσα / σχήματα λόγου τυπικά στην ανώνυμη δημοτική ποίηση (προσωποποίηση, σχήμα «του αδυνάτου», σχήμα των τριών, χιαστό σχήμα, επανάληψη) γνωρίσματα της επώνυμης παραδοσιακής	<ul style="list-style-type: none"> «Η πάλη του Διγενή με τον Χάροντα», σ. 69, Κωστής Παλαμάς, «Ο Διγενής κι ο Χάροντας», σελ. 70, Στέλιος Κερομύτης, «Θα πάρω το ντουφέκι μου», σ. 77, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου</i>, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014. «Άνοιξη και Φθινόπωρο», σ. 21, Διονύσιος Σολωμός, «Ο πειρασμός», (από το γ' σχέδιασμα των <i>Ελεύθερων Πολιορκημένων</i>), σ. 28, Νίκος Καββαδίας, «Malduddepart», σ. 133, <i>Ο λόγος</i>

	ποίησης: « ασύμμετρη » ποιητική σύνταξη (υπερβατό, επίταξη επιθέτου, διασκελισμός, κλονισμός ή άρση τομής)	<i>ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Β' Γυμνασίου, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014.</i>
να διακρίνουν την παραδοσιακή έμμετρη ποίηση από τη μοντέρνα ποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • σύγκριση παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων, εντοπισμός βασικών διαφορών σε επίπεδο μορφής και εκφραστικών τρόπων: μέτρο-στροφές-ομοιοκαταληξία / ελεύθερος στίχος, λυρικό λεξιλόγιο / δραματικότητα, σύμβολα) 	<ul style="list-style-type: none"> • Κωστής Παλαμάς, «Το σχολείον», σ. 58, Θεόδωρος Περίδης, «Τα παιδιά», σ. 59, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014</i> • «Το τριαντάφυλλο», σ. 21, Γιάννης Ρίτσος, «Κουβέντα μ' ένα λουλούδι», σ. 33, Νικηφόρος Βρεττάκος, «Γένεση», σ. 34, Κώστας Μόντης, «Μια λεύκα στην Κακοπετριά», σ. 35, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Β' Γυμνασίου, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014</i>

1. **Δείκτης Επιτυχίας Αξιακού Περιεχομένου:** για την κατανόηση του κόσμου των μικρών και των μεγάλων: σχέσεις / αντιθέσεις της παιδικής και της ενήλικης ματιάς.
2. **Δείκτης Επιτυχίας Λογοτεχνικού Γραμματισμού:** αντιπαραβάλλουμε ένα έμμετρο ποίημα με ένα ποίημα σε ελεύθερο στίχο και επισημαίνουμε:
  - **Έμμετρο ποίημα από την επώνυμη παραδοσιακή ποίηση:** την απουσία στροφών, το μέτρο, ο ρυθμός, την ομοιοκαταληξία, τον κανόνα της ισομετρίας και αν αυτός παραβιάζεται (*εγώ που τίποτα άλλο/δεν ξέρω ακόμα μέσα μου*), τομή στην 8^η συλλαβή και οι περιπτώσεις κλονισμού (*σαν άγγελος λευκός*) ή άρσης της τομής, την επίταξη επιθέτου (*κεφάλια δίδυμα*), το υπερβατό (*Το γιατρικό που δύσκολα κάθε παιδί το πίνει*), λογική αντικειμενική συστοιχία/αλληλουχία (το ποιητικό σύμβολο γίνεται εύκολα κατανοητό).
  - **Μοντέρνο ποίημα:** παρουσία ανομοιομορφων στροφών, απουσία μέτρου, εσωτερικός ρυθμός, ελεύθερος στίχος, δραματικότητα, καθημερινό λεξιλόγιο, τολμηρές παρομοιώσεις και μεταφορές, έλλογη αντικειμενική συστοιχία (το ποιητικό σύμβολο μετατίθεται στον εσωτερικό κόσμο της ψυχής)

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Όνειρο στο κύμα», σ. 203-9

Άγγελος Τερζάκης, «Η ξωθιά του ποταμού», σ. 228-9

Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., Λευκωσία 2014

Το αξιακό περιεχόμενο του ΑΠ Λογοτεχνίας		
Δείκτες Επιτυχίας Οι μαθητές/-τριες:	Δείκτες Επάρκειας	Εφαρμογή σε κείμενα που προτείνονται ενδεικτικά
να γνωρίσουν μέσα από τη λογοτεχνία τον κόσμο των μικρών και τον κόσμο των μεγάλων και να τους αντιπαραβάλουν: σχέσεις / αντιθέσεις της παιδικής και της ενήλικης ματιάς	<ul style="list-style-type: none"> κατανόηση της «κρίσης της εφηβείας» ως βασικής διαδικασίας για τη συγκρότηση ταυτότητας, στον δρόμο προς την ενηλικίωση Βλ. αναλυτικότερα τους διδακτικούς στόχους στη Θ.Ε. «Λογοτεχνία και Εφηβεία» (Γ' Γυμν.)	Κείμενα σε συνεξέταση, πεζά και ποιητικά, παλαιότερα και σύγχρονα, ελληνικά και ξένα, από τη Θ.Ε. «Λογοτεχνία και Εφηβεία», Γ' Γυμνασίου της σειράς <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής</i>

Γ' Γυμνασίου

Λογοτεχνικός γραμματισμός

Δείκτες Επιτυχίας Οι μαθητές/-τριες:	Δείκτες Επάρκειας	Εφαρμογή σε κείμενα που προτείνονται ενδεικτικά
να αναγνωρίζουν βασικές μορφές της έντεχνης πεζογραφίας (διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα), καθώς και άλλα είδη αφηγήσεων	<ul style="list-style-type: none"> είδη πεζογραφικών κειμένων με βάση το θέμα και την πλοκή («επιστημονική φαντασία», «εφηβικό» μυθιστόρημα, «αστυνομικό» διήγημα) άλλα είδη αφηγήσεων: χρονικά, μαρτυρίες, ημερολόγια, (αυτό) βιογραφίες, με βάση τα εσωτερικά γνωρίσματα και την εποχή στην οποία γράφτηκαν	Νίκος Καζαντζάκης, <i>Ο καπετάν Μιχάλης</i> , σ.24-26, Λίνα Σολομωνίδου, <i>Ενθάδε κείται</i> , σ. 37-38, Δημήτρης Χατζής, «Η τελευταία αρκούδα της Πίνδου», σ.94-97, Λουκής Ακρίτας, <i>Ο κάμπος</i> , σ.100-101, Τάκης Χατζηαναγνώστου, <i>Ένας πολίτης ελεεινής μορφής</i> , σ.39-41, Ηλίας Βενέζης, «Ο κυνηγός με τα κίτρινα άστρα», σ.222-227, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου</i> , Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014
να αναγνωρίζουν το <i>αντικείμενο του αφηγείσθαι</i> – το πρόσωπο και το πράγμα– που καθορίζει και τον τύπο της αφήγησης	<ul style="list-style-type: none"> διάκριση του προσώπου για το οποίο γίνεται λόγος στα κείμενα: πρωτοπρόσωπη αφήγηση («ομοδιηγητική» ή «αυτοδιηγητική»), τριτοπρόσωπη αφήγηση	Κάρολος Ντίκενς, <i>Μεγάλες προσδοκίες</i> , σ. 199-202, Άννα Φρανκ, <i>Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ</i> , σ. 181-183, Έρση Σωτηροπούλου, «Μάτια μέσα στη νύχτα», σ. 194-196, Έρμαν Έσσε, <i>Ντέμιαν</i> , σ. 188-190, Τόμας

	<p>(«ετεροδιηγητική»)</p> <ul style="list-style-type: none"> • διάκριση, αντιστοιχώς, του πράγματος που αποτελεί αντικείμενο της αφήγησης: αφήγηση γεγονότων ή αφήγηση σκέψεων-συναισθημάτων 	<p>Μαν, <i>Τόνιο Κρέγκερ</i>, σ. 216-219, Μέλβιν Μπέρτζες, «Έμιλυ Μπρόγκαν», σ. 191-193, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου</i>, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014</p>
<p>να ξεχωρίζουν τις βασικές λειτουργίες σε ένα αφηγηματικό κείμενο (ποιος «βλέπει», ποιος «μιλάει», τι «λέει», πώς το «λέει») και να είναι σε θέση να διακρίνουν τους κύριους τρόπους εστίασης και απόδοσης του λόγου των προσώπων και του περιεχομένου του σε κάθε αφήγημα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • εστίαση (ποιος «βλέπει»: ο αφηγητής ή τα πρόσωπα) και συναφείς τρόποι εστίασης: «μηδενική» εστίαση (=παντογνώστης αφηγητής), «εσωτερική» εστίαση, πολλαπλή εστίαση • φωνή (ποιος «μιλάει»: ο αφηγητής ή τα πρόσωπα) και τρόποι απόδοσης του λόγου: ευθύς λόγος, πλάγιος λόγος, ελεύθερος πλάγιος λόγος (ο λόγος του προσώπου ακούγεται <i>μέσω</i> του αφηγητή) • πώς αφηγείται γεγονότα ή εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα (στη δεύτερη περίπτωση ο τύπος λόγου είναι, συχνά, ο εσωτερικός μονόλογος ή ο ελεύθερος πλάγιος λόγος) 	<p>Γιάννης Μπεράτης, <i>Το πλατύ ποτάμι</i>, σ.28-31, Έριχ Μαρία Ρεμάρκ, <i>Ουδέν νεώτερον από το δυτικόν μέτωπον</i>, σ.43-44, Λόρενς Ντάρελ, <i>Πικρολέμονα</i>, σ.121-122, Κώστας Μόντης, <i>Κλειστές Πόρτες</i>, σ. 123-124, Γιώργος Ιωάννου, «Το παλιό σχολείο», σ.170-171, Σταντάλ, <i>Το κόκκινο και το μαύρο</i>, σ.175-177, Ήβη Μελεάγρου, <i>Προτελευταία εποχή</i>, σ. 125-127, ΜένηςΚουμανταρέας, «Ο γιος του θυρωρού», σ. 155-160, Πόλυ Μηλιώρη, «Παρά τρίχα», σ. 172-174, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου</i>, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014</p>
<p>να κατανοούν τη λειτουργία του χρόνου στην αφήγηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • αναγνώριση στα κείμενα της διαφοράς ανάμεσα σε «χρόνο της δράσης» - «χρόνο της αφήγησης» • αναγνώριση αφηγηματικών τεχνικών που συνδέονται με τον χρόνο, είτε «της δράσης» (επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα) είτε «της αφήγησης» (αναδρομή, προοικονομία, «πάγωμα» του χρόνου) • κατανόηση της σημασίας των αναχρονισμών σε ένα αφήγημα και του γεγονότος ότι ο αφηγηματικός «χρόνος» δεν είναι πάντοτε γραμμικός 	<p>Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Όνειρο στο κύμα», σ. 203-209, Αντουάν ντε Σαιντ Εξυπερύ, <i>Γράμμα σ' έναν όμηρο</i>, σ. 45-46, Ιάκωβος Καμπανέλλης, <i>Μαουτχάουζεν</i>, σ. 35-36, Γιάννης Βλαχογιάννης, <i>Ο Πετεινός</i>, σ. 210-215, Άγγελος Τερζάκης, «Η ξωθιά του ποταμού», σ. 228-229, Μαργαρίτα Λυμπεράκη, <i>Τα ψάθινα καπέλα</i>, σ. 235-237, <i>Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου</i>, Υ.Π.Π., Π.Ι., Υ.Α.Π., 2014</p>

1) Δείκτης Επιτυχίας και Δείκτης Επάρκειας του Αξιακού Περιεχομένου: να γνωρίσουν μέσα από τη λογοτεχνία την «κρίση της εφηβείας» ως βασικής διαδικασίας για τη συγκρότηση ταυτότητας, στον δρόμο προς την ενηλικίωση

2) Δείκτες Επιτυχίας Λογοτεχνικού Γραμματισμού: αντιπαραβάλλουμε τα δύο πεζά (ένα παλαιότερο διήγημα κι ένα πιο σύγχρονο απόσπασμα μυθιστορήματος) κι επισημαίνουμε:

1) Βασικές μορφές της έντεχνης πεζογραφίας (διήγημα, μυθιστόρημα): αναφορά / διερεύνηση των βασικών χαρακτηριστικών του μυθιστορήματος και του διηγήματος.

2) Δομή και πλοκή ενός λογοτεχνικού αφηγήματος:

- **«Όνειρο στο κύμα»:** τα επεισόδια και οι σκηνές γίνονται εύκολα διακριτά: ταυτότητα πρωταγωνιστή/ τόπος, χρόνος κι άλλα πρόσωπα (τα στάδια της γνωριμίας των νέων)/η διάσωση της κόρης και ο πνιγμός της κατσίκας Μοσχούλας/επιστροφή στο αφηγηματικό παρόν.
- **«Η ξωθιά του ποταμού»:** ένα επεισόδιο, το οποίο δομείται ως εξής: αρχή (τοποθέτηση του πρωταγωνιστή στον τόπο και τον χρόνο), μέση-κορύφωση (η «συνάντηση» του Γλαύκου και της ξωθιάς), τέλος (η απογοήτευση, όνειρο ή πραγματικότητα;)

3) Την ταυτότητα των αφηγητών:

- **«Όνειρο στο κύμα»:** αφήγηση σε α' πρόσωπο, έχουμε έναν αφηγητή (ομοδιηγητικός), ο οποίος πρωταγωνιστεί στην αφήγηση. (Μπορεί να γίνει αναφορά και στην *τεχνική της πλαστοπροσωπίας* («Διά την αντιγραφή»), προκειμένου ο συγγραφέας να αποτρέψει τον αναγνώστη να κάνει οποιαδήποτε σύνδεση των αφηγημένων περιστατικών με προσωπικά του βιώματα).
- **«Η ξωθιά του ποταμού»:** αφήγηση σε γ' πρόσωπο, ο αφηγητής αφηγείται την ιστορία κάποιου άλλου (ετεροδιηγητικός).

4) Εστίαση και φωνή:

- **Όνειρο στο κύμα**: η αφήγηση γίνεται από την οπτική γωνία του προσώπου που έζησε τα γεγονότα (εσωτερική εστίαση). Πρωτοπρόσωπη αφήγηση σε πλάγιο λόγο (με συχνή χρήση της τεχνικής του εσωτερικού μονόλογου και περιορισμένα διαλογικά μέρη).
- **«Η ξωθιά του ποταμού»**: τριτοπρόσωπη αφήγηση σε πλάγιο λόγο από την οπτική ενός εξωτερικού αφηγητή (μηδενική εστίαση).

5) Τη λειτουργία του χρόνου στην αφήγηση:

- **«Όνειρο στο κύμα»**, Ο αφηγητής αφηγείται **αναδρομικά** ορισμένα γεγονότα της νεότητάς του, (το απόσπασμα εστιάζει στο περιστατικό του παρ' ολίγου πνιγμού της κόρης και του πνιγμού της Μοσχούλας). Χαρακτηριστικό παράδειγμα για να διδαχθεί **η διάκριση ανάμεσα στον «χρόνο της δράσης» και τον «χρόνο της αφήγησης», μεταγενέστερη αφήγηση** (χρήση παρελθοντικών χρόνων).

(Μπορεί να γίνει αναφορά και σε άλλες αφηγηματικές τεχνικές: **Επιτάχυνση**, *«Τέλος, αρχίσας τας σπουδάς μου σχεδόν εικοσαετής, εξήλθα τριακοντούτης από το Πανεπιστήμιον»*. **Προοικονομία**, *«Την τελευταίαν φορά όπου εγεύθην την ευτυχίαν ήτον το θέρος εκείνο του έτους 187...»* **Επιβράδυνση**: *«Μίαν εσπέραν, καθώς είχα κατεβάσει τα γίδια μου κάτω εις τον αιγιαλόν... η Μοσχούλα είχε πέσει αρτίως εις το κύμα γυμνή κι ελούετο.»* **«Πάγωμα χρόνου»**, *«Ήτον απόλαυσις, όνειρον, θαύμα... Είχα μείνει χάσκων, εν εκστάσει, και δεν εσκεπτόμην πλέον τα επίγεια.»*)

- **«Η ξωθιά του ποταμού»**: **μεταγενέστερη αφήγηση** (χρήση παρελθοντικών χρόνων), **γραμμική αφήγηση** που παρακολουθεί τη χρονολογική σειρά του περιστατικού.

Σημείωση: οι όροι που αφορούν τη Θεωρία της Λογοτεχνίας δεν αναμένεται να διδαχθούν και να ζητηθεί η απομνημόνευσή τους από τους μαθητές για σκοπούς αξιολόγησης. Θα ήταν προτιμότερο να διερευνηθεί η λειτουργία τους μέσα στο κείμενο, στο βαθμό που οι μαθητές μπορούν να προσλάβουν τον ρόλο που διαδραματίζουν στην πλοκή της ιστορίας).